

11.8.2016

Dnro 2166/4/15

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Håkan Stoor

KOULUTAPATURMIEN HOITOKULUT KUULUVAT SUORAAN KUNNAN MAKSETTAVIKSI

1

KANTELU

A (jälj. kantelija) arvosteli kirjeessään 4.5.2015 Pirkanmaan sairaanhoitopiirin ja Nokian kaupungin koulutapaturmiin liittyvää laskutuskäytäntöä. Kantelija kertoi, että aikaisemmin sairaanhoitopiiri lähetti laskun kuntaan, mutta vuoden 2015 alusta lasku lähetetään potilaalle, jonka tulee maksaa lasku ja sen jälkeen hakea korvausta kunnan vakuutuksesta.

Jos koulutapaturmassa vahingoittunut oppilas aikaisemmin sai hoitoa sairaanhoitopiirin alaisessa erikoissairanhoidossa tai ambulanssikyydin, lähti lasku suoraan kouluun. Laskut maksettiin kunnan toimesta. Kunta haki puolestaan korvausta vakuutusyhtiöltään.

Vuodesta 2015 lasku lähtee edellä mainitussa tilanteessa suoraan oppilaalle. Laskussa ei ole mainintaa koulutapaturmasta, Nokian kaupungista tai koulusta. Kaupunki ei maksa laskua, koska sitä ei ole sille osoitettu.

Uudistettu käytäntö johtaa kantelijan mukaan siihen, että vahingoittuneen oppilaan huoltajan on pakko maksaa lasku perintätoimenpiteiden ja viivästyskoron uhalla. Vasta sen jälkeen hän voi hakea suoritusta takaisin kaupungin vakuutuksesta. Kantelija piti menettelyä perusopetuslain vastaisena. Hän toteaa myös, että uusi käytäntö on eriarvostava, koska suuret laskut voivat olla vähävaraisen maksukyvyllle ylivoimaisia.

Kantelija kertoi myös, että valitettuaan asiasta oman lapsensa tapaturmaa koskevassa asiassa, sairaanhoitopiiri suostui poikkeuksellisesti lähettämään uuden laskun (noin 300 euroa) suoraan Nokian kaupungille.

2

SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin Pirkanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän ja Nokian kaupungin selvitykset. Selvityksissä ja lausunnoissa esitetään pääasiassa seuraavaa.

Pirkanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän selvityksessä todetaan, että laskutustavan muutos on lähtenyt Tampereen kaupungin ilmoittamasta toimintatavasta, joka on ollut vakuutusyhtiöiden pitkäaikainen toive vapaaehtoisten vakuutusten kohdalla. Vapaaehtoisella vakuutuksella tarkoitetaan kuntalaisten ryhmätapaturmavakuutusta, joka koskee päivähoitoa, peruskoulua, lukiota ja iltapäiväkerhoja. Vapaaehtoisissa vakuutuksissa on korvauskatto. Se voi johtaa siihen, että laskuja joudutaan myöhemmässä vaiheessa perumaan vakuutusyhtiöltä ja laskuttamaan potilasta ja kuntaa. Vertailun vuoksi esimerkiksi Jämsän kunnan käytäntö on aina ollut sellainen, että tapaturman aiheuttamat kustannukset tulevat ensin huoltajan maksettavaksi.

Toimintatavan muutos koskee vain vapaaehtoisia vakuutuksia. Sairaanhoidopiiri laskuttaa edelleen lakisääteiset työainetuntien (tekninen työ, tekstiilityö, kotitalous, fysiikka ja kemia) ja TET-harjoittelussa sattuneet tapaturmat suoraan vakuutusyhtiöltä.

Sairaanhoidopiirin on vaikea soveltaa laskutusta jokaisen kunnan laskutustarpeita varten. Laskutukseen liittyvät kirjaustiedot tehdään potilastietojärjestelmään. Hoitohenkilökunta ei voi tehdä kirjauksia jokaisen kunnan toimintatapojen perusteella. Toiminnan sujuvuuden kannalta on tärkeää tehdä yhdenmukaiset ja tasavertaiset toimintamallit.

Nokian kaupungin selvityksessä todetaan, että kaupunki ei ole muuttanut koulutapaturmien laskutuskäytäntöä, vaan sen on tehnyt sairaanhoidopiiri. Uuden käytännön mukaan vapaaehtoiset vakuutukset laskutetaan aina asiakkaalta. Nokia kaupunki ei puolestaan voi maksaa laskuja, joita ei ole osoitettu kaupungille vaan yksityishenkilölle. Tampereen lisäksi ainakin Turussa ja Vantaalla on vastaava laskutuskäytäntö.

3 RATKAISU

3.1 Lainsäädäntö

Perustuslain 16 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Oppivelvollisuudesta säädetään lailla.

Perusopetuslain 34 §:ssä (1288/1999) säädetään, että koulussa tai muussa opetuksen järjestämispaikassa, koulumatkalla ja majoituksessa sattuneen tapaturman hoito on oppilaalle maksuton.

3.2 Arviointi

Tiedossani ei ole koulutapaturmien korvausmenettelyä koskevaa oikeus- tai laillisuusvalvontakäytäntöä. Opetushallituksesta saadun tiedon mukaan sieltä ei myöskään ole ohjattu kuntia tässä asiassa.

Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio on vaikeavammaisten tulkkipalvelua koskevassa ratkaisussa (30.8.2015, dnro 11274/03) katsonut, että kunta ei täyttänyt vaikeavammaisen henkilön tulkkipalvelun järjestämisvelvollisuuttaan pelkästään lupaamalla maksaa tulkin kulut laskun mukaan ja jättämällä tulkin hankinnan asiakkaan hoidettavaksi. Sekä tuolloin että voimassa olevan lainsäädännön mukaan tulkin palvelut ovat saajalleen maksuttomia (asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 4 §:n 1 momentin 5 kohta [982/2008], nykyään vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta annetun lain 10 §:n 5 mom.)

Sen sijaan eräissä muissa vammaispalvelua koskevissa asioissa on katsottu, että menettely, jossa kunta korvaa jälkikäteen asiakkaalle palvelusta aiheutuneet kustannukset, ei ole lainvastainen (KHO 1995 A 54, vaikeavammaisten kuljetuspalvelu, ja apulaisoikeusasiamiehen sijainen 29.9.2015, henkilökohtainen avustaja¹). On kuitenkin otettava huomioon, että kyseessä olevia palveluita sääntelevässä lainsäädännössä todetaan nimenomaan, että kunta voi järjestää palvelut korvaamalla asiakkaalle palvelusta aiheutuneet kustannukset (vammanisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun asetuksen 4 §:n 3 momentti ja vastaavan lain 8 d §:n 2 momentin 1 kohta).

¹ Dnro 5122/2014. Päätös on luettavissa osoitteessa www.oikeusasiamies.fi.

Perusopetuslaissa tai sen esitöissä ei siis säädetä tarkemmin siitä, millä tavalla koulutapaturmien korvausmenettely on järjestettävä, eikä aikaisemmasta oikeus- tai laillisuusvalvontakäytännöstä ole saatavissa selvää ohjausta tämä asian ratkaisemiseksi. Lähtökohtana on, että kunnalla on harkintavaltaa tehtäviensä ja hallintonsa järjestämisessä. Se voi esimerkiksi, kuten tässä tapauksessa, ottaa vakuutuksen lakiin perustuvan vastuunsa kattamiseksi. Tällainen, sinänsä asianmukainen järjestely, ei kuitenkaan saa rajoittaa oppilaan perustuslaissa ja perusopetuslaissa turvattuja oikeuksia.

Perusopetuslain 34 §:n sanamuodon mukaan ”tapaturman hoito on oppilaalle maksuton”. Samaa muotoilua käytetään myös lain 31 §:ssä, jonka 1 ja 2 momentti kuuluvat seuraavasti:

Opetus ja sen edellyttämät oppikirjat ja muu oppimateriaali sekä työvälineet ja työaineet ovat oppilaalle maksuttomia. Vammaisella ja muulla erityistä tukea tarvitsevalla oppilaalla on lisäksi oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä 39 §:n nojalla järjestettävät palvelut.

Opetukseen osallistuvalla on annettava jokaisena työpäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu, täysipainoinen maksuton ateria.

Edellä mainitut perusopetuslain säännökset liittyvät perustuslain 16 §:ään, jonka mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Perusopetuslain esitöissä (HE 86/1997, s. 14) maksuttomuudesta todetaan seuraavaa:

Oikeus maksuttomaan perusopetukseen on yksilön subjektiivinen oikeus. Perusopetuksen maksuttomuus merkitsee, että opetusta on voitava saada ilman opiskelijalle aiheutuvia kustannuksia. Opetuksen ohella myös välttämättömien opetusvälineiden kuten oppikirjojen on oltava oppilaalle ilmaisia. Maksuton opetus kattaa myös tarpeelliset koulukuljetukset ja riittävän ravinnon.

Nähdäkseni perustuslaissa ja perusopetuslaissa käytetty yhdenmukainen muotoilu puhuu voimakkaasti sen puolesta, että koulutapaturmien maksuttomuudelle on annettava sama merkitys kuin muissa perusopetukseen kuuluvissa palveluissa. Ei liene mahdollista, että oppilaan huoltajan olisi ensin hankittava oppilaan oppikirjat, kuljetuspalvelut tai kouluateriat omalla kustannuksellaan, minkä jälkeen hän voisi hakea kustannuksiin korvausta kunnalta (tai kunnan osoittamalta muulta taholta).

Käsitykseni mukaan laissa maksuttomaksi säädetty oppilaan tapaturman hoito ei saa johtaa siihen, että oppilaan tai hänen huoltajansa on ensin itse vastuussa hoitokulujen maksamisesta. Kuten kantelija toteaa, tällainen menettely voi johtaa maksuvaikeuksiin, mahdollisesti toimeentulotuen tarpeeseen, perintätoimenpiteisiin ja jopa maksuhäiriömerkintään. En pidä hyväksyttävänä, että laissa maksuttomaksi säädetystä palvelusta voi olla tällaisia seurauksia.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.2 esittämäni käsitykseni Pirkanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän ja Nokian kaupungin tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän heille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Pyydän sairaanhoitopiiriä ja kaupunkia ilmoittamaan minulle 30.12.2016 mennessä mihin toimenpiteisiin kannanottoni on antanut aihetta.

Lähetän tämän päätöksen tiedoksi myös Opetushallitukselle ja Kuntaliitolle.